

**Cross-Border
Cooperation**

Funded by
the European Union

Serbia – Bosnia and Herzegovina

БИЛТЕН
бр. 13

ПРИЧЕ КОЈЕ ПОВЕЗУЈУ

Резултати пројеката ИПА II Програма прекограничне сарадње Србија
– Босна и Херцеговина 2014–2020.

БИЛТЕН БР. 13

УВОД

Сарадња Србије и Босне и Херцеговине наставља се кроз нови ИПА III програмски циклус, са новим темама, партнерствима и могућностима за локалне заједнице. Сваки нови циклус, међутим, има чвршћи темељ када се ослони на оно што је већ изграђено.

Зато је Билтен бр. 13 посвећен резултатима пројеката реализованих у оквиру ИПА II Програма прекограничне сарадње Србија – Босна и Херцеговина 2014–2020. Овај број доноси причу о резултатима који су остали у заједницама: опреми која се користи, услугама које су доступније, знању које је пренето, просторима који су уређени, дигиталним алатима који су развијени, природном

и културном наслеђу које је добило нову вредност, и партнерствима која настављају да повезују институције и људе са обе стране границе.

У претходним годинама, пројекти су повезали школе, музеје, туристичке организације, комунална предузећа, службе цивилне заштите, организације цивилног друштва, локалне самоуправе, центре за подршку, предузетнике, младе, стручњаке и бројне грађане.

Кроз одабране примере, билтен показује како су пројектни резултати постали део свакодневног живота у локалним заједницама са обе стране границе.

ПРЕГЛЕД ПРОГРАМА

РЕЗУЛТАТИ У ФОКУСУ

Програм у бројкама

Када се погледају завршени ИПА II пројекти, види се да је сарадња обухватила различите потребе прекограничног подручја. Негде је резултат нова опрема, негде обучени људи, негде уређен простор, негде нова услуга, а негде знање, документација или партнерска мрежа која остаје као основ за будући рад.

Пројекти су допринели јачању локалних услуга, здравствене и социјалне подршке, заштити природе, бољем управљању отпадом, очувању културног наслеђа, развоју практичних вештина, подршци младима и предузетницима, унапређењу капацитета за реаговање у ванредним

ситуацијама и већој видљивости заједничких ресурса Србије и Босне и Херцеговине.

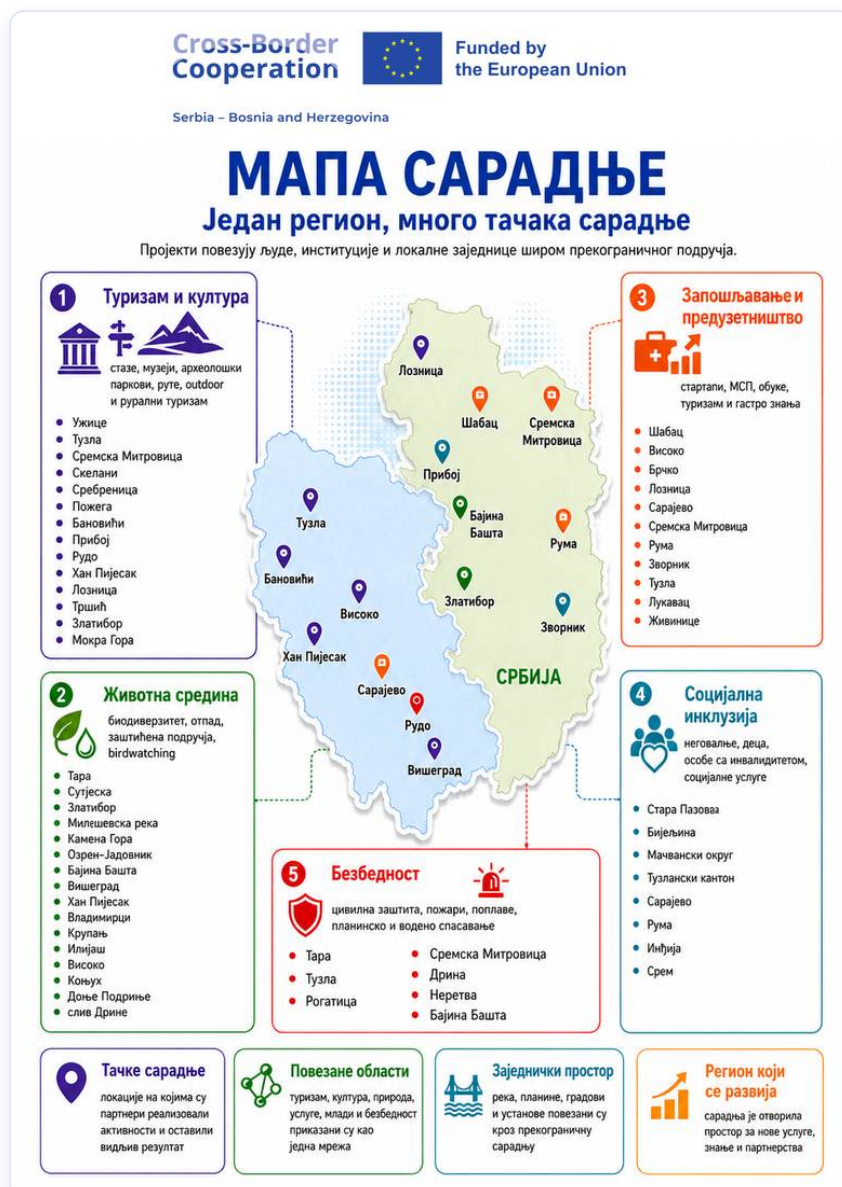
НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ развијено, маркирано или унапређено више од 1.435 km пешачких, планинарских и тематских стаза
- ◆ 840,8 km стаза унапређено кроз активности Виа Динарика
- ◆ 595,5 km стаза развијено и маркирано кроз европску пешачку руту Е7
- ◆ 40 локација за посматрање птица представљено кроз дигиталне мапе
- ◆ 6.400 домаћинстава укључено у примарну селекцију отпада
- ◆ 600 домаћинстава укључено у кућно компостирање
- ◆ набављено 10.000 канти и 600 компостера за унапређење управљања отпадом
- ◆ скоро 1.000 тона кабастог отпада прикупљено и третирано
- ◆ 2 школске кухиње опремљене за практичну наставу и развој здравих гастрономских производа
- ◆ 20 стартапа подржано кроз пословне инкубаторе и програме подршке
- ◆ више од 150 услуга пружено стартапима
- ◆ успостављена и опремљена 2 центра за обуку у туризму
- ◆ најмање 42 учесника обука запослена у туристичком сектору
- ◆ више од 2.600 превентивних здравствених прегледа спроведено за старије грађане
- ◆ 60 чланова мобилних тимова обучено за рад на терену
- ◆ 91 дете добило директну подршку кроз услуге и програме
- ◆ Обучено 121 неформалних неговатеља и 120 стручњака из система социјалне заштите
- ◆ више од 100 учесника укључено у онлајн едукације у области спорта особа са инвалидитетом
- ◆ набављена 131 јединица опреме за цивилну заштиту
- ◆ 151 сертификована особа за прву помоћ
- ◆ развијено 50 е-водича за музејске садржаје
- ◆ 2 виртуелна музеја успостављена као нови дигитални садржаји
- ◆ 2 археолошка парка унапређена кроз пројектне активности
- ◆ успостављене 4 прекограничне мреже у области културног туризма и традиционалних заната
- ◆ 364 особе унапредиле компетенције кроз обуке, радионице и пројектне активности у области културног туризма

Ове бројке нису само статистика. Њихова вредност је у томе што су иза њих конкретне услуге, опрема, простори, знања и могућности које су остале доступне људима и институцијама у прекограничном подручју.

ГДЕ ЈЕ САРАДЊА ОСТВАРЕНА

МАПА САРАДЊЕ

Мапа сарадње

Прекогранична сарадња најбоље се разуме када се резултати поставе на мапу. Тада се не виде само градови и општине, већ места на којима је сарадња добила конкретан облик: у школама, музејима, јавним предузећима, дневним центрима, пословним инкубаторима, службама цивилне заштите, природним подручјима, руралним заједницама и локалитетима културног наслеђа.

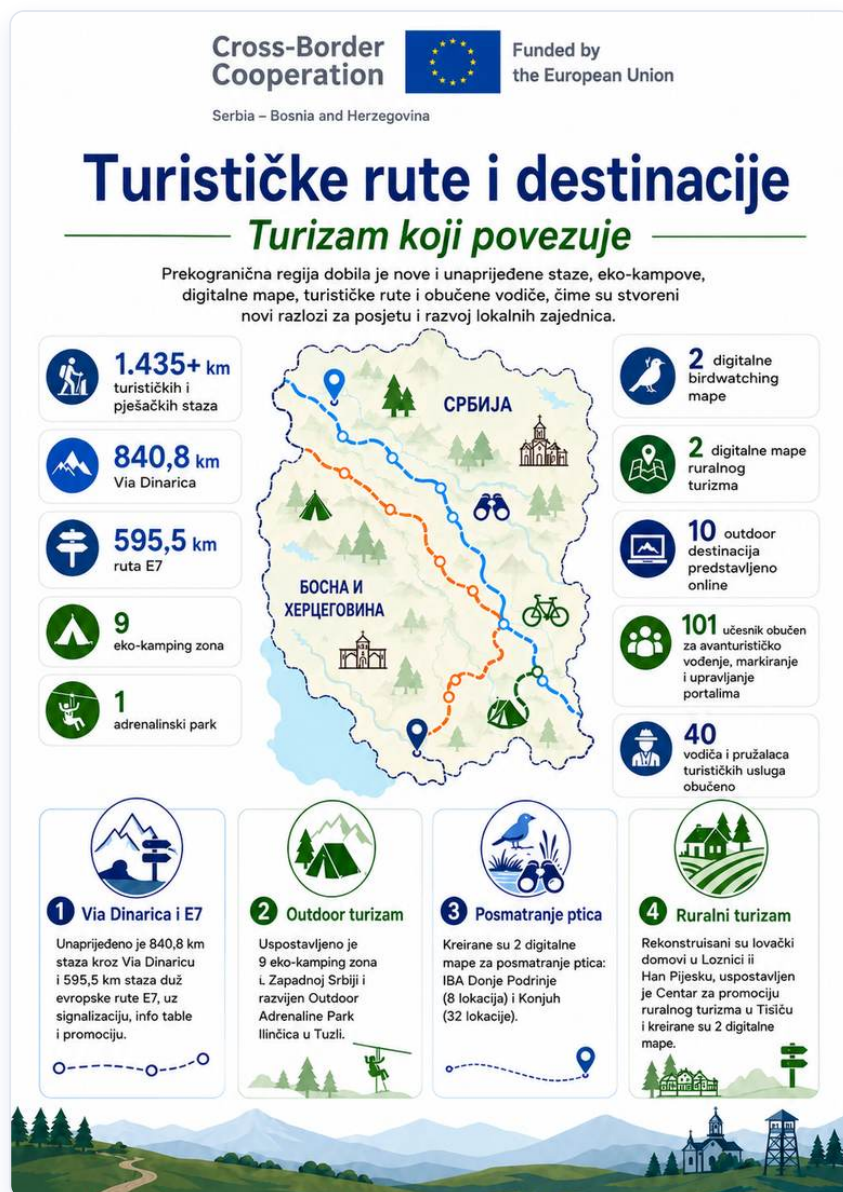
Пројекти су повезивали институције и организације које се баве сличним изазовима: како унапредити услуге, како подржати младе, како боље управљати отпадом, како заштитити природу, како културно наслеђе учинити доступнијим, како реаговати у ванредним ситуацијама и како локалне ресурсе претворити у развојне могућности.

Зато мапа сарадње није само географски приказ.
Она је слика мреже људи, институција и идеја које

су се током ИПА II циклуса развијале са обе
стране границе.

ТУРИЗАМ И ПРИРОДА

ПРИРОДА, НАСЛЕЂЕ И ПРОСТОРИ ЗА ПОСЕТИОЦЕ

Туристичке руте и дестинације

Један део пројеката био је усмерен на боље коришћење природних и културних потенцијала прекограничног региона. Виа Динарика, европска пешачка рута Е7, туристичка понуда за посматрање птица, активности на отвореном, рурални туризам, римско наслеђе, старе железнице, неолитски локалитети, традиционални занати и спортско-рекреативни садржаји показали

су да регион има различите, али међусобно повезане ресурсе.

Кроз пројекте су уређиване и маркиране стазе, развијане дигиталне мапе, постављана сигнализација, опремани локалитети, обучавањем водичи и туристички актери, али и развијани нови садржаји који повезују природу, културу, рекреацију и локалне заједнице.

Вредност ових резултата није само у повећању броја посетилаца. Она је у томе што су локалне заједнице добиле нове начине да представе своје

наслеђе, укључе локалне учеснике и створе садржаје који могу да се користе и након завршетка пројеката.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ 840,8 km стаза унапређено кроз активности Виа Динарика
- ◆ 595,5 km стаза развијено и маркирано кроз Е7 руту
- ◆ нове и унапређене пешачке, планинарске и тематске стазе
- ◆ дигиталне мапе и промотивни алати припремљени за посетиоце и локалне актере
- ◆ еко-кампинг зоне и садржаји на отвореном развијени као део понуде
- ◆ мапирани и промовисани локалитети за посматрање птица
- ◆ локални водичи и пружаоци услуга обучени за нове садржаје
- ◆ рурални, природни и културни ресурси повезани кроз заједничке активности
- ◆ успостављена и опремљена два центра за обуку у туризму у Сарајеву и Ужицу
- ◆ развијени и унапређени програми за туристичка занимања, укључујући куваре, конобаре/ сомелијере, рецепционере, аниматоре и собарице
- ◆ најмање 42 учесника обука запослена у туристичком сектору
- ◆ два тениска терена изграђена у Прибоју и Рудом
- ◆ два тениска кампа организована за 40 деце и младих
- ◆ обучено пет лиценцираних тренера за млађе категорије
- ◆ одржаване и унапређене бицикличке и пешачке стазе дуж делова старе железничке трасе

НАСЛЕЂЕ И ИДЕНТИТЕТ

КУЛТУРА КАО РЕСУРС САРАДЊЕ

Култура као ресурс сарадње

Културно наслеђе прекограничног подручја добило је нову видљивост кроз музеје, археолошке локалитете, старе железнице, римско наслеђе, неолитске локалитете, традиционалне занате, културне догађаје и нове интерпретативне садржаје.

Пројекти су показали да култура није само питање очувања прошлости, већ и простор за нове садржаје, образовање, дигитализацију, локални

идентитет, женско предузетништво, социјално предузетништво и сарадњу институција. Када музеј добије е-водич, археолошки локалитет нове интерактивне програме, занати нову видљивост, а стара железничка баштина нову функцију у представљању локалног идентитета, култура постаје активан ресурс за заједницу.

Посебно су важни резултати који су наслеђе приближили посетиоцима на савремен начин: кроз

виртуелне музеје, дигиталне садржаје, е-водиче, унапређене изложбене просторе, креативне

радионице, туристичке колоније и нове тематске приче.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ 11 музеја повезано у мрежу сарадње
- ◆ 2 виртуелна музеја успостављена као нови дигитални садржаји
- ◆ 50 е-водича развијено за музејске садржаје
- ◆ 2 археолошка парка унапређена кроз пројектне активности
- ◆ Основан археолошки парк у Стапарској Бањи код Ужица • археолошки парк Паноника у Тузли унапређен у оквиру комплекса Панонских језера
- ◆ сталне поставке припремљене за представљање неолитског начина живота, заната, керамике, израде оружја и припреме хране
- ◆ седам интерактивних анимационих програма развијено за посетиоце, посебно децу и младе
- ◆ музејске поставке у Пожеги и Бановићима унапређене кроз мултимедијалне садржаје, VR и е-водиче
- ◆ два виртуелна музеја ускотрачне железнице успостављена као део понуде засноване на локалном наслеђу
- ◆ 12 стручњака за наслеђе завршило међународно сертификован програм интерпретације наслеђа
- ◆ локални водичи обучени за интерпретацију културног наслеђа
- ◆ реконструисан помоћни објекат куће Јевђевић у Прибоју и претворен у уметничку радионицу и мултифункционални културни простор
- ◆ набављена два разбоја за очување традиционалних заната
- ◆ организоване радионице за израду сувенира и промоцију локалног наслеђа
- ◆ заједнички културно-туристички производ развијен и представљен кроз изложбу
- ◆ организоване три заједничке културно-туристичке колоније/догађаја
- ◆ успостављене четири прекограничне мреже сарадње, са око 80 укључених организација
- ◆ више од 500 учесника окупљено кроз изложбу која је промовисала рад локалних занатлијки
- ◆ организоване две креативне радионице за едукаторе, са више од 400 учесника
- ◆ 364 особе унапредиле су компетенције кроз обуке, радионице и пројектне активности
- ◆ дефинисан регулаторни оквир за социјално предузетништво као подршка занатским иницијативама и економском оснаживању жена
- ◆ римско наслеђе на Дрини и Сави додатно валоризовано кроз повезивање локалитета, унапређење интерпретације и укључивање у ширу културно-туристичку понуду

Кроз ове резултате, култура је добила улогу моста између прошлости и будућности, али и између заједница са обе стране границе.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ЗЕЛЕНА ПРЕКОГРАНИЧНА РЕГИЈА

Зелена прекогранична регија

Природа је један од највећих заједничких ресурса Србије и Босне и Херцеговине. Реке, планине, шуме, птице, заштићене врсте и природна станишта не могу се посматрати само у оквирима административних граница.

Пројекти у области животне средине били су усмерени на заштиту биодиверзитета, јачање капацитета институција, еколошку едукацију,

управљање природним ресурсима и промоцију одговорног односа према природи.

Активности усмерене на заштиту Панчићеве оморике, мапирање станишта, развој садржаја за посматрање птица, промоцију биодиверзитета и укључивање локалних заједница показују да зелена сарадња није само еколошка тема, већ и питање образовања, локалног развоја, квалитета

живота и одговорности према будућим генерацијама.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ истражено и мапирано 40 станишта Панчићеве оморике
- ◆ активности заштите и промоције биодиверзитета спроведене у прекограничном подручју
- ◆ 2 дигиталне мапе за посматрање птица припремљене за подручја од значаја
- ◆ 40 локација за посматрање птица представљено кроз промотивне и дигиталне алате
- ◆ јавна предузећа и институције укључене у активности очувања природе и унапређења управљања ресурсима
- ◆ грађани, ученици и локалне заједнице укључени у едукативне и промотивне активности

- ◆ природно наслеђе представљено као заједнички ресурс за образовање, очување биодиверзитета и одрживи локални развој

Заштита природе кроз ове пројекте није остала само на нивоу поруке. Она је добила конкретне алате, локације, мапе, опрему, знање и партнерства.

ЦИРКУЛАРНА ЕКОНОМИЈА

ОД ОТПАДА ДО РЕСУРСА

Од отпада до ресурса

Управљање отпадом је област у којој су резултати пројеката директно видљиви у свакодневном животу локалних заједница. Нове канте, контејнери, компостери, опрема за јавна комунална предузећа, очишћене дивље депоније и укључивање домаћинстава и школа показали су како систем може да се мења корак по корак.

Пројекти су показали да отпад није само комунални проблем. Он је и питање навика, инфраструктуре, едукације, локалног планирања и одговорности. Када се у систем укључе домаћинства, школе, јавна предузећа и локалне самоуправе, отпад може да пређе пут од проблема до ресурса.

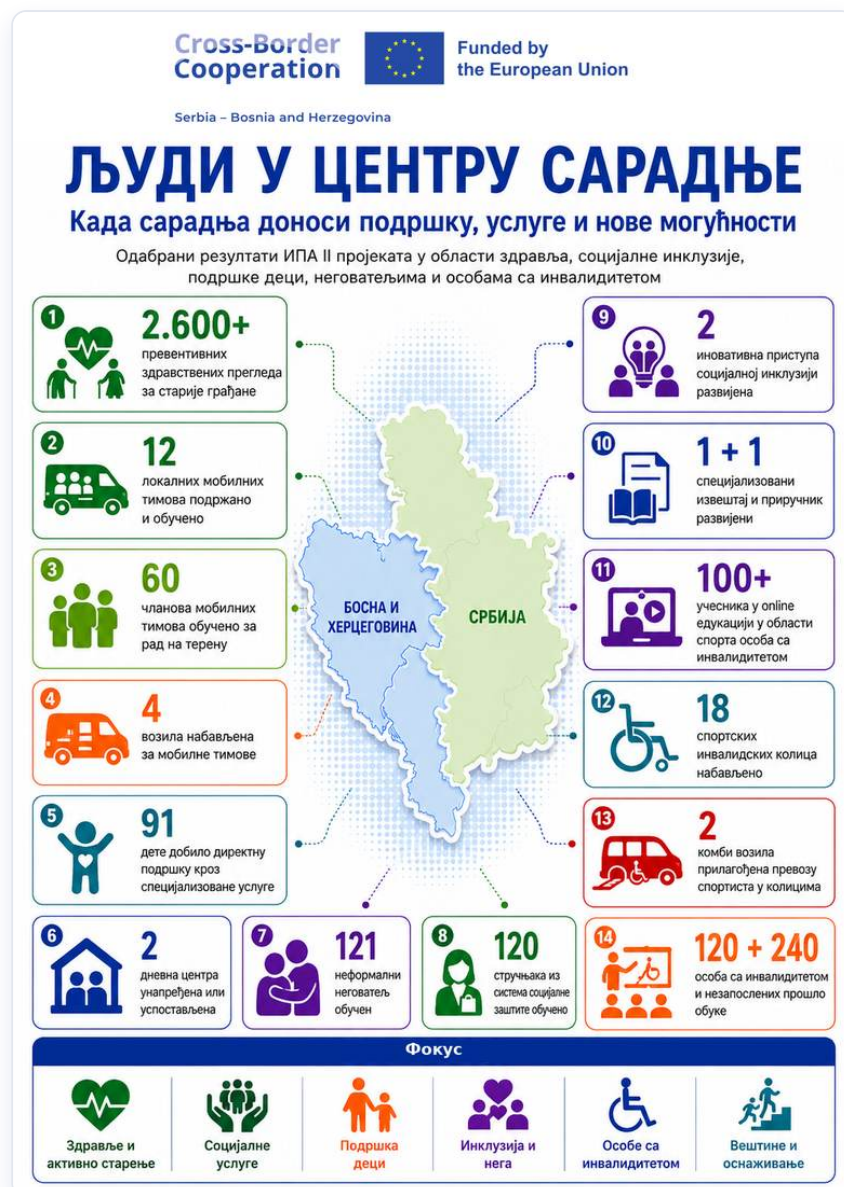
НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ 6.400 домаћинстава укључено у примарну селекцију отпада
- ◆ 600 домаћинстава укључено у кућно компостирање
- ◆ набављено 10.000 канти за селекцију отпада
- ◆ 600 компостера подељено домаћинствима
- ◆ набављено 1.440 сетова за селекцију отпада и компостирање
- ◆ прикупљено и третирано скоро 1.000 тона кабастог отпада
- ◆ набављено 40 контејнера за кабасти отпад
- ◆ очишћено 6 дивљих депонија
- ◆ јавна комунална предузећа опремљена за ефикаснији рад
- ◆ јавне лабораторије опремљене за контролу и унапређење услуга
- ◆ школе и домаћинства укључени у активности едукације, селекције и компостирања
- ◆ локалне заједнице добиле практичне алате за унапређење управљања отпадом у урбаним и руралним подручјима

Ово је једна од тема у којој се јасно види како се европска подршка претвара у конкретну промену: у чистије просторе, бољу услугу и веће учешће грађана.

ЗДРАВЉЕ И СОЦИЈАЛНА ИНКЛУЗИЈА

ЉУДИ У ЦЕНТРУ САРАДЊЕ

Људи у центру сарадње

Најважнији резултати пројеката огледају се у животима људи који су добили подршку, у деци која су укључена у програме, у неговатељима који су стекли ново знање, у старијим грађанима којима су приближене одређене услуге, у особама са инвалидитетом које су добиле више могућности и у стручњацима који сада имају боље капацитете за рад.

Пројекти у овој области бавили су се здравим старењем, подршком деци са поремећајима у понашању, унапређењем компетенција неформалних неговатеља и професионалаца, подршком особама са инвалидитетом, социјалном инклузијом и укључивањем рањивих група у друштвени и економски живот.

Њихова вредност је у томе што су се бавили конкретним људским потребама. Уместо да

подршка остане удаљена од корисника, кроз пројекте су услуге, знање, опрема и стручни

капацитети приближени заједницама.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

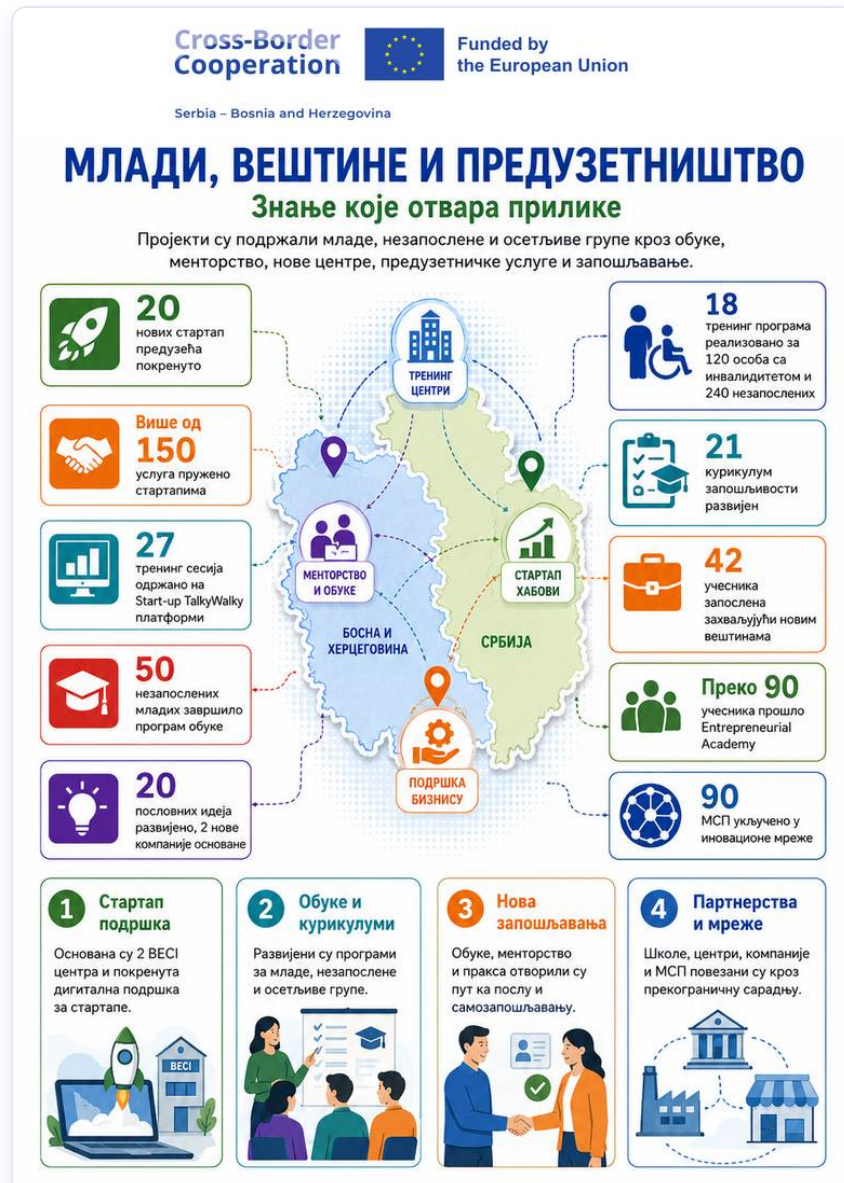
- ◆ више од 2.600 превентивних здравствених прегледа спроведено за старије грађане у руралним срединама
- ◆ 60 чланова 12 локалних мобилних тимова обучено за рад на терену
- ◆ мобилни тимови опремљени медицинском и теренском опремом
- ◆ 4 возила набављена за мобилне тимове, по два у Србији и Босни и Херцеговини
- ◆ старији грађани добили савете о превентивној здравственој заштити, исхрани, физичкој активности и менталном здрављу
- ◆ 91 дете добило директну подршку кроз специјализоване услуге
- ◆ унапређени или успостављени • дневни центри и простори за рад
- ◆ обучен 121 неформални неговатељ
- ◆ обучено 120 стручњака из система социјалне заштите
- ◆ развијени приручници, обуке и онлајн курсеви за неговатеље и професионалце
- ◆ особе са инвалидитетом подржане кроз спортске, едукативне и инклузивне активности
- ◆ више од 100 учесника из Србије и Босне и Херцеговине укључено у онлајн едукације у области спорта особа са инвалидитетом
- ◆ практичне обуке у области спорта особа са инвалидитетом реализоване у Сарајеву и Руми

- ◆ активности „job shadowing“-а (праћења рада ментора) омогућиле су учесницима да стекну практично искуство у спортским клубовима који раде са параспортистима.
- ◆ набављено 18 спортских инвалидских колица
- ◆ набављена 2 прилагођена комби возила
- ◆ стручњаци из различитих институција повезани кроз заједничке моделе рада
- ◆ рањиве групе укључене у програме стицања нових знања и вештина, са фокусом на запошљивост и социјалну укљученост

Ови резултати показују да је прекогранична сарадња најснажнија када се претвори у доступну услугу, практичну подршку и нову прилику за људе.

ЗАПОШЉАВАЊЕ И ВЕШТИНЕ

МЛАДИ, ВЕШТИНЕ И ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Млади, вештине и предузетништво

Подршка младима, незапосленима, женама, рањивим групама и малим предузећима била је приоритет пројектних активности. Пројекти су развијали центре за обуку, пословне инкубаторе, услуге на једном месту за грађане, наставне програме, платформе, менторство, практичне обуке и директне везе са послодавцима.

Оно што је посебно важно јесте да подршка није остала само на обукама. Она је била усмерена на

практичну примену знања: развој пословних идеја, покретање стартапа, јачање компетенција, повезивање са тржиштем рада, развој нових производа и унапређење локалних економија.

Ова област је истовремено и природан мост ка новом програмском циклусу, јер показује шта је већ успостављено као основа за даље улагање у младе, образовање и вештине.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ 2 пословно-предузетничка центра и инкубатора успостављена и опремљена у Брчком и Лозници
- ◆ 20 стартапа подржано кроз инкубационе програме
- ◆ више од 150 услуга пружено стартапима
- ◆ Start-up TalkyWalky дигитална платформа покренута као подршка предузетницима
- ◆ 27 обука реализовано за стартапе, младе, предузетнике и кориснике подршке
- ◆ студије изводљивости и бизнис планови припремљени као основ за одрживост инкубатора
- ◆ 2 школске кухиње опремљене у Руми и Зворнику за практичну наставу и развој нових производа
- ◆ развијени програми здраве исхране и програми исхране без алергена
- ◆ 80 младих куvara обучено за припрему нових гастрономских програма
- ◆ 20 наставника обучено за рад са ученицима у области здраве и безбедне исхране
- ◆ 100 родитеља и 200 младих унапредило знање о здравој исхрани
- ◆ 50 младих прошло шестомесечни програм обуке
- ◆ развијено 20 пословних идеја
- ◆ 2 компаније основане као резултат подршке
- ◆ центри за обуку опремљени за практичне програме
- ◆ нови наставни програми и курикулуми развијени у складу са потребама тржишта
- ◆ незапослени, млади, жене и рањиве групе укључени у практичне програме стицања вештина
- ◆ мала и средња предузећа повезана кроз иновационе и пословне мреже
- ◆ ментори, послодавци и локалне институције укључени у програме који повезују образовање, обуке и тржиште рада
- ◆ програми самозапошљавања, локални механизми подршке и услуге на једном месту за грађане развијани кроз партнерства локалних заједница и организација

Ови резултати показују како се пројектна подршка може претворити у конкретну шансу: за запослење, нову пословну идеју, самосталан рад или јачање постојећег пословања.

БЕЗБЕДНОСТ И ОТПОРНОСТ

ЦИВИЛНА ЗАШТИТА И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

Цивилна заштита и ванредне ситуације

Поплаве, пожари, несреће у планинама и друге ванредне ситуације не познају границу између држава. Зато су пројекти у области цивилне заштите и ванредних ситуација били усмерени на опрему, обуку, координацију и брз одговор.

Кроз пројекте су набављена возила, спасилачка и ватрогасна опрема, организоване су

специјализоване обуке, унапређени су дигитални системи и ојачани капацитети служби које реагују онда када је помоћ најпотребнија.

Ови резултати имају посебну тежину јер се њихова вредност најбоље види у кризним тренуцима — када добра опрема, обучени људи и координисано деловање могу да уштеде време и спасу животе.

НЕКИ ОД ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

- ◆ 131 јединица опреме набављена за цивилну заштиту
- ◆ 31 стручњак обучен у области управљања ризицима
- ◆ 151 лице сертифициковано за прву помоћ
- ◆ оперативни тренинг центар успостављен за обуке и вежбе
- ◆ набављена спасилачка, ватрогасна и теренска возила
- ◆ 2 АТВ возила набављена за приступ тешко доступним теренима
- ◆ 50 учесника прошло скијашку и алпску обуку
- ◆ опрема за спасавање на води, у планини и у зимским условима стављена у употребу
- ◆ дигитални алати и базе података унапређени за потребе спасилачких служби
- ◆ локалне заједнице укључене у активности подизања свести и превенције

- ◆ унапређени капацитети за реаговање у случају пожара, поплава, несрећа у планини и других ванредних ситуација
- ◆ службе и институције са обе стране границе повезане кроз заједничке обуке, вежбе и размену искустава

Добра опрема штеди време. Добра обука спасава животе. Добра сарадња омогућава да помоћ стигне брже.

ШТА СЛЕДИ

ПОГЛЕД У БУДУЋНОСТ

ИПА II пројекти су завршени, али њихови резултати остају као основа за нове идеје, нове партнерске иницијативе и нови циклус сарадње у оквиру ИПА III програма.

Нови програмски период од 2021. до 2027. отворио је простор за теме које су већ препознате као важне у претходном циклусу: млади, образовање, вештине, одрживи развој, културно и

природно наслеђе. Захваљујући успешним пројектима из ИПА II, ова сарадња има на шта да се ослони — на искуство партнера, успостављене мреже, опрему, знање и резултате који су већ проверени у пракси.

Границе нису само линије на мапи, јер кроз сарадњу оне су и простор сусрета, развоја и заједничких могућности.

ЗАВРШНА РЕЧ

ЕВРОПА У СВАКОДНЕВНОМ ЖИВОТУ

Највећа вредност пројеката види се у ономе што остаје након њиховог завршетка. То су центри који настављају да раде, опрема која се користи, возила која излазе на терен, стазе које посетиоци користе, дигиталне платформе које остају доступне, планови и стратегије које усмеравају будући рад, и партнерства која се настављају кроз нове иницијативе.

Ово су неки од резултата који су кроз ИПА II пројекте постали део свакодневног живота у

локалним заједницама. Они показују да европска подршка није остала само у пројектној документацији, већ у практичним решењима која људи, институције и организације могу да користе.

Европска унија није само политика и прописи. Она је и конкретна подршка која се препознаје у бољим услугама, савременијој опреми, унапређеној инфраструктури, новим знањима и приликама које остају људима.

БИЛТЕН БР. 13

О НАМА

ИПА Програм прекограничне сарадње Србија-Босна и Херцеговина 2021-2027 реализује се у оквиру Инструмента претприступне помоћи (ИПА III). Обе државе заједничким снагама спроводе Програм.

Министарство за европске интеграције Републике Србије и Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине задужени су за координацију Програма и називамо их Оперативне структуре. Министарство финансија Републике Србије, Одељење за уговарање и финансирање Програма из средстава Европске уније (ЦФЦУ) одговорно је за све уговоре као Уговорно тело (ЦА). Програм се спроводи уз помоћ Заједничког техничког секретаријата (ЈТС).

Укупни буџет Програма за период 2021-2027 износи 14.000.000 ЕУР, док је очекивано суфинансирање корисника 2.223.529,42 ЕУР. До сада је у оквиру Програма, од његовог оснивања 2007. године, уговорено 75 пројеката, укупне вредности нешто више од 23 милиона еура.

- www.srb-bih.org
- www.facebook.com/ipa.cbc.srbbih
- cbc-srb-bih.euzatebe.rs/rs/o-nama

Овај програм финансира Европска унија. Овај билтен је произведен уз финансијску подршку Европске уније. Садржај билтена је искључива одговорност оперативних структура укључених у имплементацију програма прекограничне сарадње Србија - Босна и Херцеговина 2021-2027, те ни на који начин не одражава ставове Европске уније.